

**UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DE DREPT**

TEZĂ DE DOCTORAT

**UNELE PROCEDURI PENALE SPECIALE REGLEMENTATE ÎN NOUL
COD DE PROCEDURĂ PENALĂ**

-REZUMAT-

Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. VOLONCIU Nicolae

Doctorand:
RĂDULESCU N. (CERCHEZ) Elena

**BUCUREȘTI
2020**

Cuvinte cheie: drepturi procesuale, justiție negociată, principiul aflării adevărului, plea-bargaining, procedură abreviată de judecată, proces penal, reducerea limitelor de pedeapsă, sistem adversial de drept, sistem continental de drept.

Prezenta teză de doctorat a fost elaborată într-o perioadă de tranziție legislativă și își propune să analizeze unele proceduri penale speciale în actuala reglementare procesual penală, respectiv procedura acordului de recunoaștere a vinovăției și procedura penală specială aplicabilă cauzelor cu infractori minori.

Lucrarea tratează cele două instituții de drept procesual penal în lumina modificărilor fundamentale care au avut loc recent în legislația noastră în materie penală, prin prezentare comparativă cu reglementările anterioare, respectiv cele din codurile de la 1864, 1936 și 1968.

Prezentul demers științific pornește de la constatarea că, noul Cod de procedură penală își păstrează caracterul continental european dar, ca noutate, introduce multe elemente de tip adversial, adaptate corespunzător propriului nostru sistem legislativ.

Lucrarea descrie contextul legislativ în care procedura abreviată de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției a fost introdusă în arhitectura procesului penal din țara noastră, dar și potențialele riscuri ale implementării acestei instituții.

Din punct de vedere structural, teza cuprinde trei titluri divizate în opt capitole, împărțite în secțiuni, în funcție de necesitățile de sistematizare a materiei expuse.

Titlul I al tezei denumit „**Noțiunea de procedură penală specială. Scurtă evoluție istorică și de drept comparat**” este structurat în două capitole.

În Capitolul I se regăsesc noțiuni generale privind procedurile speciale, din perspectiva caracterului limitativ și al ariei restrânse de aplicare în dreptul procesual român. Legislația în vigoare nu cunoaște o reglementare atât de largă a unei proceduri speciale încât să elimine aplicarea oricărei norme din procedura obișnuită, astfel încât nu ne vom putea afla niciodată în fața unei cauze care să se soluționeze exclusiv pe baza normelor derogatorii și fără aplicarea măcar minimală a dispozițiilor comune. Trebuie reținută regula conform căreia orice cauză se soluționează prin aplicarea tuturor dispozițiilor comune incidente atât din partea general, cât și din partea specială a codului de procedura penală la care, în probleme anume reglementate în procedura specială, se adaugă în completare dispozițiile speciale. Deci aplicarea dispozițiilor din procedura specială nu elimină, ci completează dispozițiile comune din codul de procedură penală, iar orice cauză soluționată doar pe baza dispozițiilor derogatorii nu va putea fi considerată instrumentată corect și complet. Această regulă era prevăzută în vechiul cod de procedură penală care indica în articolul 466 că infracțiunile flagrante „se

urmăresc și se judecă potrivit dispozițiilor prevăzute în acest capitol care se completează cu dispozițiile din prezentul cod”. Tendința pe care legea procesual penală o îmbrățișează în ceea ce privește aceste proceduri speciale este aceea de reducere pentru păstrarea unității de reglementare procedurală. Reglementările existente înainte de 1 ianuarie 1969 cuprindeau un număr considerabil mai mare de norme derogatorii, norme ce au fost eliminate prin modificările codului de procedură penală român. Astfel au fost eliminate procedurile speciale aplicabile infracțiunilor contra avutului obștesc, precum și procedurile privitoare la infracțiunile contra securității statului.

Procedurile speciale propriu-zise sunt: acordul de recunoaștere a vinovăției și procedura în cauzele cu infractori minori. Alte proceduri speciale așa-zise auxiliare sunt: procedura dării în urmărire, procedura reabilitării judecătorești, procedura de reparare a pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară, al privării nelegale de libertate sau alte cazuri, procedura în caz de dispariție a înscrisurilor judiciare, asistența judiciară internațională în materie penală și procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării.

În Capitolul II este prezentată o clasificare a procedurilor speciale în dreptul român, în literatura de specialitate procedurile speciale fiind împărțite în proceduri speciale propriu-zise și proceduri speciale auxiliare. Procedurile speciale propriu-zise sunt: acordul de recunoaștere a vinovăției și procedura în cauzele cu infractori minori. Alte proceduri speciale așa-zise auxiliare sunt: procedura dării în urmărire, procedura reabilitării judecătorești, procedura de reparare a pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară, al privării nelegale de libertate sau alte cazuri, procedura în caz de dispariție a înscrisurilor judiciare, asistența judiciară internațională în materie penală și procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării.

Această denumire a tipurilor de proceduri nu se regăsește în legislația română așa cum, de exemplu, o impune dreptul procesual penal ungar unde procedura specială „kuloneljaras” se deosebește terminologic în lege de procedura deosebită „kulonleges eljaras”.

În dreptul procesual penal român deosebirea terminologică a rămas doar în cadrul tratatelor și literaturii de specialitate, legiuitorul considerând a nu fi necesară o deosebire formală între cele două tipuri de proceduri speciale. În cadrul acestor proceduri propriu-zise, obiectul cauzei penale îl constituie lămurirea problemelor legate de existența raportului juridic procesual principal, iar procedurile speciale auxiliare au ca scop rezolvarea unor aspecte adiacente raportului juridic procesual principal în curs de desfășurare sau deja încheiat și, potrivit actualei reglementări, sunt următoarele: procedura dării în urmărire, procedura reabilitării judecătorești, procedura reparării pagubei în cazul condamnării sau a luării unei măsuri preventive pe nedrept, procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare, procedura privind cooperarea judiciară

internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală și procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării.

Dupa izvorul de consacrare, procedurile speciale pot fi clasificate în proceduri reglementate de Codul de procedura penală și proceduri reglementate de unele legi speciale (exterioare Codului de procedură penală). Cele reglementate de Codul de procedură penală sunt procedurile speciale propriu-zise privind infracțiunile flagrante, tragerea la răspundere penală a persoanei juridice și cele pentru cauze cu infractori minori, precum și procedurile auxiliare, mai puțin procedura extrădării. În schimb, cele exterioare Codului de procedură penală sunt prevăzute în legi speciale cu reglementări în forme procesuale simplificate, cum ar fi, de exemplu: procedura de urgența de urmărire și judecare pentru unele infracțiuni de corupție, procedura extrădării și altele.

În actuala reglementare procesual penală, procedurile speciale sunt: acordul de recunoaștere a vinovăției, contestația privind durata procesului penal, procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, procedura în cauzele cu infractori minori, procedura dării în urmărire, procedura reabilitării, procedura de reparare a pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară, al privării nelegale de libertate ori în alte cazuri, procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare, procedura privind cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală și procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării.

Totodată, acest capitol tratează rațiunea eliminării din noul Cod de procedură penală a titlului destinat procedurilor speciale, urmărirea și judecarea infracțiunilor flagrante, dar face și o analiză comparativă a evoluției în timp a normelor referitoare la procedurile speciale, în principal dispozițiile în materie dinainte de 1 ianuarie 1969 (care cuprindeau un număr considerabil mai mare de norme derogatorii - exemplul procedurilor speciale aplicabile infracțiunilor contra avutului obștesc și a celor privitoare la infracțiunile contra securității statului, eliminate ulterior), cu cele în vigoare, dar și cu cele reglementate în Codurile de procedurile penale din alte state.

În Titlul II al tezei denumit „Acordul de recunoaștere a vinovăției” este analizată procedura penală specială cu caracter de noutate în actuala reglementare procesual penală, atât din perspectiva izvorului de inspirație, a elementelor de drept comparat, cât și din perspectiva necesității, avantajelor și efectelor aplicării acestei proceduri.

În capitolul I al Titlului I se regăsesc aspecte generale și de drept comparat privind procedura acordului de recunoaștere a vinovăției și a conceptului de „justiție negociată”, **pornindu-se în secțiunea 1**, de la aspecte introductive referitoare la noțiunea de „Plea bargaining”, astfel cum este aceasta definită în sistemul de drept în care s-a consacrat, dar și cu procedura acordului de

recunoaștere a vinovăției în sistemele de drept common law: Canada, Marea Britanie și Țara Galilor și alte jurisdicții de common law.

Negocierea vinovăției este specifică sistemelor de common law, sub denumirea de plea-bargaining/negocierea pledoariei¹.

În același capitol, în secțiunea a 2-a este analizată procedura acordului de recunoaștere a vinovăției în sistemele de drept civil law: Franța, Italia, Germania, Georgia, Republica Moldova și alte sisteme de drept civil, din perspectiva modului diferit de implementare a conceptului de „justiție negociată”. O asemenea comparație, în special din perspectiva diferenței de viziune cu privire la scopul procesului penal, era necesară pentru a se putea înțelege de ce conceptul de „justiție negociată” este mult mai ușor de acceptat în sistemul de drept adversarial decât în cel continental.

Astfel, spre deosebire de sistemul adversarial de drept, în cel continental, noțiunea de „adevăr” este înțeleasă în termeni riguroși, judecătorul fiind obligat să determine, prin intermediul unei anchete, ce s-a întâmplat cu adevărat, indiferent de acordul apărării și acuzării cu privire la situația de fapt sau la o anumită formă a adevărului. Deși, inclusiv în sistemul continental de drept, inculpatul poate pleda vinovat din motive variate, ancheta oficială trebuie realizată în continuare, pentru a înlătura posibilitatea unei înțelegeri între părți. Cu alte cuvinte, chiar dacă pledoaria de vinovăție poate fi un element important de probă, aceasta nu oferă în

În secțiunea a 3-a din același capitol sunt prezentate considerații generale cu privire la instituția „Acordului de recunoaștere a vinovăției în dreptul procesual penal român” așa cum este reglementată în Titlul al IV-lea, Capitolul I, de art. 478-488 din Partea Specială a Codului de Procedură Penală.

În secțiunea a 4-a din același capitol este analizat dreptul inculpatului de a încheia acord de recunoaștere a vinovăției art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, ca urmare a faptului că procedura penală specială a acordului de recunoaștere a vinovăției este concepută în legislația noastră ca un drept al inculpatului, iar nu ca o obligație, acesta având facultatea de a se prevala de dispozițiile legale ce îl reglementează sau nu.

Legislația noastră oferă posibilitatea instanței investite de a respinge un acord de recunoaștere a vinovăției cu consecința revenirii la procedura comună atunci când apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea infractorului, astfel cum prevede art. 385 alin. 1 lit. b) C.pr.pen.

Cadrul legal de la care trebuie pornit în conturarea dreptului inculpatului de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției îl constituie cuprinsul dispozițiilor art. 478 C. pr, pen., articol ce poartă denumirea marginală de „Titularii acordului de recunoaștere a vinovăției”. Potrivit acestui articol, după punerea în mișcare a acțiunii penale, în cursul urmăririi penale, inculpatul și procurorul pot

¹ V. Pușcașu, *op. cit.*, p. 22.

încheia un acord ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat. Se observă că legea nu conferă posibilitatea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției și suspectului, acest drept aparținând numai inculpatului. Acest aspect se justifică prin prisma faptului că în sistemul nostru procesual s-a procedat la adaptarea instituției la principiul aflării adevărului, fiind condiționată încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției abia după punerea în mișcare a acțiunii penale, respectiv după ce se vor fi administrat suficiente probe din care să rezulte că o persoană a săvârșit o infracțiune. În acest context se poate conchide că dreptul inculpatului de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției este recunoscut de lege, fiind prevăzute, totodată, suficiente garanții procesuale pentru a nu se aduce atingere principiului aflării adevărului. Din această perspectivă un interes deosebit îl reclamă situarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției în sfera principiului echității.

Odată cu încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției, inculpatul renunță la dreptul de a fi judecat în cadrul unui proces judiciar comun și se privează de o serie de drepturi. Raportat la aceste aspecte, în analiza oportunității de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, inculpatul trebuie să aibă în vedere o serie de elemente, precum: situația de fapt și de drept în care se regăsește; versiunea acuzării asupra circumstanțelor cauzei, precum și versiunea apărării; aptitudinea probatoriului administrat în cauză de a dovedi vinovăția sa; posibilitatea de a fi dovedită nevinovăția; existența antecedentelor penale.

Secțiunea a 5-a din capitolul I este dedicat rolului și activității apărătorului și a procurorului la încheierea acordului de recunoașterea a vinovăției, din perspectiva importanței participării acestora. Apărătorul are un rol primordial în asigurarea condițiilor de validare a acordului.

Participarea apărătorului la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției este expres stabilită de lege, iar acuzatul nu poate renunța la serviciile apărătorului în cadrul acestei proceduri.

Capitolul II al Titlului I structurat pe trei secțiuni este dedicat analizei obiectului, titularilor și limitelor acordului de recunoaștere a vinovăției, condițiilor de fond și formă ale acordului de recunoaștere a vinovăției.

Secțiunea 1 analizează obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției ce constă în recunoașterea necondiționată a comiterii faptei/faptelor pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, acceptarea încadrării juridice a faptei/faptelor pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, felul și quantumul pedepsei (principale, complementare și accesorii). În ceea ce privește quantumul pedepsei, s-a pus în discuție posibilitatea ca procurorul, în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, să rețină dispozițiile privind reducerea limitelor de pedeapsă potrivit art. 396 alin. (10) C.pr.pen. Titularii acordului sunt inculpatul (persoană fizică majoră sau persoană juridică) și procurorul, însă limitele încheierii acordului se stabilesc printr-un aviz prealabil și scris al procurorului ierarhic superior, ceea ce presupune existența unor discuții între procuror și inculpat asistat de avocat, ce vor fi consemnate într-un proiect scris de acord de recunoaștere a vinovăției, ce

va fi supus avizului procurorului ierarhic superior. Indiferent de titularul care are inițiativa încheierii acordului procurorul de caz este singurul în măsură să decidă dacă se va încheia acordul de recunoaștere a vinovăției, chiar și în ipoteza în care procurorul ierarhic superior și-a dat avizul prealabil pentru încheierea acordului; inculpatul are doar dreptul de a iniția încheierea acordului, nu și de a obține încheierea acestuia². Legiuitorul a exclus minorii în forma inițială din categoria inculpaților care pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției, însă această prevedere a fost criticată de unii autori, în sensul că, încheierea unui acord cu încuviințarea reprezentantului legal, în prezența unui consilier de probațiune și având asigurată asistență juridică³, nu ar putea vătăma în vreun fel interesele minorului, deoarece i s-ar putea crea o situație mult mai avantajoasă decât în cazul judecării cauzei în procedura normală. Dacă inculpatul major este în măsură să renunțe în cunoștință de cauză la drepturile prevăzute de lege, respectiv la garanțiile privind dreptul său la un proces echitabil, pentru inculpatul minor codul prezumă în mod absolut că nu are o astfel de capacitate. Astfel, posibilitatea încheierii unor acorduri de recunoaștere a vinovăției cu inculpații minori a fost introdusă în legislația procesual penală prin modificarea art. 478 alin. 6 din C.pr.pen. o dată cu adoptarea O.G. nr. 18/2016.

În forma inițială, dispozițiile legale ce reglementau această procedură specială nu ofereau posibilitatea procurorului și inculpatului minor de a pune capăt încă din cursul urmăririi penale conflictului de drept penal prin încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției. Această voință a legiuitorului român își găsește fundamentul în aparenta necesitate de a proteja drepturile și interesele legale ale minorilor, considerându-se că parcurgerea procedurilor de drept comun în fața instanțelor de judecată sesizate cu judecarea unor cauze penale având ca obiect săvârșirea unor infracțiuni de către minori prezintă garanții suplimentare. Ulterior, s-a constatat în urma analizei datelor statistice referitoare la practica organelor judiciare că se impune modificarea legislației în vederea acordării acestui drept procesual și inculpaților minori, fiind în interesul acestora, atât legal, cât și psihologic, ca raportul conflictual în care sunt implicați să fie soluționat încă din faza de urmărire penală iar ordinea de drept să fie restabilită, evitându-se în același timp orice alte inconveniente ce decurg din parcurgerea fazei publice de judecată în fața instanțelor competente.

Secțiunea a 2-a este dedicată analizei condițiilor încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, acesta neputând fi încheiat oricând în faza de urmărire penală, ci doar dacă anterior a fost pusă în mișcare acțiunea penală și dacă din probele administrate în cursul urmăririi penale rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului persoană fizică, cât și inculpatului persoană juridică, căroră le este conferită

² M. Udriou, *Procedură penală. Partea specială*. Noul Cod de procedură penală, Editura C.H. Beck, București, 2014, p. 406-407.

³ S. Siserman, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*. Observații critice, RDP nr. 1/2012, p. 73.

posibilitatea de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală numai pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult 15 ani alternativ sau nu cu pedeapsa amenzii (se va avea în vedere maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea consumată; pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită trebuie să fie amenda ori închisoarea de 5 ani sau mai mică în cazul în care se intenționează negocierea unei soluții de renunțare la aplicarea pedepsei; pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită trebuie să fie amenda ori închisoarea mai mică de 7 ani în cazul se intenționează negocierea unei soluții de amânare a aplicării pedepsei). O altă condiție este aceea să existe avizul prealabil și scris al procurorului ierarhic superior prin care acesta să fie de acord cu limitele acordului (avizul prealabil al procurorului ierarhic superior este obligatoriu și se emite în urma sesizării acestuia de către procurorul de caz printr-un referat în care sunt propuse limitele acordului; avizul procurorului ierarhic superior se realizează prin mențiune datată și semnată înscrisă pe referatul procurorului de caz), inculpatul să fie asistat de un avocat și procurorul de caz și inculpatul să agreeze obiectul acordului (acordul procurorului cu inculpatul, nefiind necesar acordul persoanei vătămate sau al părții responsabile civilmente pentru încheierea valabilă a unui acord).

Secțiunea a 3-a analizează forma și conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției, astfel cum sunt prevăzute la art. 482 C.pr.pen.

În Capitolul III este analizat specificul judecății în primă instanță în cazul aplicării procedurii abreviate, plecând în **secțiunea I** de la sesizarea instanței, numai după ce în cursul urmăririi penale, după punerea în mișcare a acțiunii penale, inculpatul și procurorul au încheiat un acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției. Din această prevedere legală pot fi trase două concluzii, și anume: pe de o parte, la această procedură specială se poate apela doar în cursul urmăririi penale, în cursul judecății, în caz de recunoaștere a vinovăției fiind aplicabile dispozițiile art. 375 C.pr.pen., (respectiv judecata cauzei într-o procedură simplificată, inculpatul beneficiind la aplicarea pedepsei de o reducere cu o treime a limitelor prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii sau de o reducere de o pătrime în cazul în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa amenzii), iar, pe de altă parte, inițierea acordului poate avea loc numai după punerea în mișcare a acțiunii penale.

Secțiunea a 2-a este dedicată procedurii în fața instanței și soluțiilor instanței, iar **secțiunea a 3-a** problemelor practice și teoretice în desfășurarea procedurii speciale a Acordului de recunoaștere a vinovăției. În acest context, au fost descrise ipotezele în care se analizează incidența dispozițiilor care impun analiza schimbării încadrării juridice, situații în care instanța nu poate dispune schimbarea încadrării juridice dată faptelor. Astfel, ori de câte ori va constata că încadrarea reținută în acord este greșită sau necorespunzătoare, va trebui să dispună respingerea acordului, deoarece schimbarea încadrării juridice are consecințe asupra situației inculpatului, și pentru că în procedura specială nu se pot administra probe în fața instanței. Dacă s-ar admite schimbarea încadrării juridice la instanța

de fond în procedura acordului, s-ar încălca drepturile inculpatului, care a acceptat o altă încadrare juridică a faptei pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală.

O altă problemă controversată din practica judiciară, vizează posibilitatea procurorului de a lua în considerare, la încheierea acordului, pentru stabilirea pedepsei principale, circumstanțele atenuante sau agravante legale. În practica judiciară au existat două opinii: una în sensul că reținerea unor astfel de circumstanțe se poate face doar de către judecător, și cea de a doua, în sensul că procurorul trebuie să le aibă în vedere la încheierea acordului.

Secțiunea a 4-a este rezervată analizării retragerii de către inculpat, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală, în contextul problemei ivite frecvent în practică, legat de consecințele încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției și anume dacă, declarația de recunoaștere dată de inculpat din perspectiva faptului dacă aceasta este revocabilă sau nu. Soluția adoptată a fost aceea că, consimțământul valabil exprimat de inculpat în fața procurorului la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției are un caracter irevocabil, câtă vreme acesta nu este afectat de vreun viciu de consimțământ.

Dacă se admite caracterul retractabil al consimțământului inculpatului care a încheiat cu procurorul un acord valabil de recunoaștere a vinovăției, ar însemna să se accepte întârzieri nejustificate în soluționarea cauzelor penale și prin aceasta ineficiența unei proceduri legale menite să scurteze durata proceselor, ceea ce vine în contradicție cu expunerea de motive arătată anterior și avută în vedere la adoptarea Noului Cod de procedură penală, deoarece prin introducerea acestei proceduri speciale s-au urmărit reducerea duratei de judecată a cauzei și simplificarea activității din faza de urmărire penală.

Secțiunea a 5-a este dedicată soluționării acțiunii civile în cauza penală având ca obiect acordul de recunoaștere a vinovăției, iar **secțiunea a 6-a** prezintă cuprinsul sentinței prin care instanța se pronunță asupra acordului de recunoaștere a vinovăției și calea de atac împotriva acesteia.

Secțiunea a 7-a dezvoltă o amplă analiză comparativă între Acordul de recunoaștere a vinovăției și recunoașterea vinovăției potrivit art. 374 și urm. CPP.

Titlul III al tezei este dedicat procedurii penale speciale aplicabilă cauzelor cu infractori minori și este structurat pe două capitole.

În Capitolul I al acestui titlu se regăsesc aspecte generale și de drept comparat privind procedura în cauzele cu infractori minori, pornind în **secțiunea 1 cu analiza evoluției reglementării normelor penale și de drept procesual penal românesc referitoare la minori.**

Instituirea procedurii speciale în cauzele cu infractori minori a reprezentat de-alungul timpului o preocupare permanentă a legiuitorului român de a asigura pentru această categorie de persoane, un

plus de garanții procesuale, care să asigure îmbinarea laturii represive cu a celei educative, sistemul nostru sancționator penal fiind caracterizat în ansamblul său de o astfel de trăsătură⁴.

Întrucât în jurisprudența nu exista noțiunea de copilărie ca perioadă caracteristică a unei persoane, iar legile din trecut nu cuprindeau norme speciale de ocrotire a copiilor și adolescenților în timpul judecății și închisori.

La început, tratamentul penal al minorului a fost corecțional, iar copiii infractori nu prezentau interes ca o categorie specifică pentru juriștii din antichitate, din perioada medievală și de la începutul perioadei modern. Legile fiind severe, aceștia erau sancționați în același mod ca și adulții.

În titlul „*Despre persoanele până la 25 ani*” din *Digestele lui Justinian*⁵ existau prevederi cu privire la situațiile în care, în contextul săvârșirii unor acte ilegale, acestor persoane li se oferea sprijin la încheierea de afaceri.

Ulpian afirma că minorul nu trebuie ajutat atunci când săvârșește un furt sau o faptă cauzatoare de prejudicii. Principiul iertării pedepsei și achitării referitoare la minori a fost introdus pentru prima dată de *Legea celor XII Table*. Conform Legii, acest principiu se aplica doar în situația în care erau întrunite două condiții, respectiv atunci când cel care a săvârșit fapta nu conștientiza gravitatea actului comis, respectiv, când actul comis nu era finalizat.

O lungă perioadă de timp, acest principiu a fost popularizat și în statele care au îmbrățișat dreptul roman, cum sunt francezii.

În „*Legea celor XII Table*” se făcea deosebire între infracțiunile intenționate și neintenționate, iar pentru săvârșirea celor dintâi se aplica în toate cazurile o pedeapsă. Pentru minorii considerați imaturi din punct de vedere psihic, se aproba aplicarea unei pedepse diminuate. Marele cercetător francez în domeniul drepturilor minorilor P.H. Robert considera că această regulă are la bază ideea de apariție mai târzie a criteriului discernământului.

Într-un studiu având ca obiect investigarea luptei cu infracționalitatea, scriitorii elvețieni M. Veillard-Cybulski și H. Veillard-Cybulski au constatat că minorii aveau același regim sancționator, aplicându-li-se aceleași pedepse ca și adulților, inclusiv pedeapsa cu moartea, în timp ce detenția avea loc în aceleași condiții ca ale adulților, chiar și cu privire la copiii în vârstă de 7 ani.

În Germania, reglementările privitoare la minori erau cuprinse în *Actul Carolina*, ce conținea norme penale ale regelui Carol al V-lea, aceștia fiind calificați datorită vârstei ca fiind lipsiți de gândire. Atunci când aceștia săvârșeau infracțiuni, legea impunea a fi solicitată îndrumarea experților în raport de circumstanțele cazului, și dacă este pedeapsa trebuie aplicată.

⁴ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Partea specială, vol. II, ed. Academiei, București, 1976, p. 375.

⁵ https://ro.orthodoxwiki.org/Codul_lui_Justinian, accesat la data de 05.04.2020, ora 8.50.

Prin urmare, experții erau cei care decideau dacă se impunea sau nu pedeapsa minorilor. Art. CL-XIV din acest act normativ prezenta un pronunțat caracter sever, deoarece dacă cel care fura avea vârsta de până la 14 ani, independent de ce probe existau, era absolvit de pedeapsa cu moartea, însă executa o pedeapsă corporală lăsată la latitudinea judecătorului, cu depunerea unui jurământ pe veci. În situația în care, cel care fura avea vârsta de aproape 14 ani, iar sustragerea era substanțială, judecătorul trebuia să stabilească dacă minorului trebuia sau nu, să i se aplice o pedeapsă pecuniară, corporală sau cu moartea, în Anglia pronunțându-se o decizie judiciară în baza căreia au fost uciși doi minori, respectiv de 9 ani și 10 ani.

Principiul potrivit căruia reaua intenție suplinește insuficiența vârstei a fost aplicat nu numai în Germania, ci și în Anglia, state care nu preluaseră normele de drept roman.

Lipsa de interes față de necesitatea adoptării unor norme de protecție specială a infractorilor minori, a urmat și în perioada întunecată a științei dreptului în epoca medievală. Astfel, în lucrarea intitulată „Despre infracțiuni și pedepse”, în 1764, Cesare Beccaria evidențiază asprimea pedepsei și haosul din procedura penală, care nu includea dispoziții specifice cu privire la minori.

În secolul al XVIII-lea, în a doua jumătate, au fost dezvăluite date statistice referitoare la faptul că minorii sunt lipsiți de protecție specială în faza de judecată și a stabilirii pedepsei, în timp ce, această lipsă de protecție a minorilor aflați în închisori a fost considerată absolută în doctrina engleză, în perioada 1762-1782.

Cea mai mare parte din deținuți erau băieți de vârsta cea mai mică și fetele cu vârste cuprinse între 10-13 ani, această împrejurare având un rol deosebit în conturarea unei specializări a minorilor în domeniul infracțional. Practicienii englezi din penitenciare au arătat că încarcerarea minorul se face după criteriul vârstei și nu a tipului de infracțiune comisă, însă atunci când erau eliberați, aceștia aveau dețineau toate cunoștințele necesare în vederea săvârșirii de infracțiuni.

Încercarea creării unui sistem de individualizare cu privire la executarea pedepselor s-a observat o dată cu înființarea închisorilor pentru condamnații minori și cu titlu de exemplu, este important de menționat că, papa Clement al XI-lea a edificat în anul 1703, doar pentru infractorii minori, o închisoare, iar una cu secții speciale pentru femei și minori a fost edificată de Maica Tereza în nordul Italiei. Un exemplu de închisoare pentru minori cu organizare modernă ca cea înființată 1775 la Gand (Țările de Jos), a fost menționată de unul dintre fondatorii științei penitenciare, respective englezul John Howard.

Până la jumătatea secolului al XIX-lea nu a existat o protecție specială în legislația multor state europene cu privire la minori, aspect ce demonstrează faptul că la acel moment nu s-a înțeles faptul că este necesară protejarea drepturilor lor în raport de vârstă. Neluarea în seamă a acestui fapt a condus la existența unei protecții limitate pentru minori în dreptul roman, feudal și perioada modernă.

Ulterior, în secolul XX, au intervenit schimbări cu privire la infractorii minori, în sensul că au fost înființate pentru minori „*judecătorii autonome în Anglia, Belgia, Franța, Grecia, Olanda, Polonia, Ungaria, cantonul francez din Elveția*”⁶.

În dreptul românesc, primele mențiuni cu privire la infractorul minor se regăsesc în anul 1646 în „*Cartea Românească de Învățătură*”⁷ a lui Vasile Lupu și în pravila „*Îndreptarea legii*” a lui Matei Basarab (1652) din Muntenia, care institua prevederi cu privire la iresponsabilitatea minorului mai mic de 7 ani („coconi”), *răspunderea „atenuată pentru cei mai mici de 12 ani, în situația femeilor și 14 ani în cazul bărbaților”, iar „pentru unele fapte se stipula o diminuare a pedepselor și în cazul tinerilor de până la 25 de ani, dar care erau incluși tot în categoria minorilor”*. Influența dreptului roman asupra celor două legi s-a materializat prin legislația bizantină.⁸

În anul 1814, în Moldova, regăsim astfel de specificații în „*Manualul juridic al lui Andronache Donici*”⁹.

În anul 1818, în Țara Românească, intră în vigoare „*Legiuirea lui Caragea*”¹⁰, cu prevederi referitoare la vârsta de la care minorul răspundea penal, dar și cu privire la sistemului sancționator diferit de cel al majorilor, iar în anul 1852, intră în vigoare „*Condica Criminală*” a lui Barbu Știrbei, legiuire care se apropia mult de codurile penale moderne.

Astfel, primele dispoziții relevante din sec. XIX, referitoare la tratamentul minorilor din punct de vedere penal, le regăsim în acest cod la art. 54 care stipula faptul că „*minorul în vârstă de până la 8 ani nu răspunde penal, fiind considerat iresponsabil*”, iar la art. 55 se stipula că „*minorul între 8 și 15 ani nu răspunde penal doar atunci când se dovedea că a acționat fără pricepere*”.

Data de 1 mai 1865 reprezintă data intrării în vigoare a Primul Cod penal român, sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza, în care, în cuprinsul titlului IV intitulat „*Despre cauzele care apără de pedeapsă sau micșorează pedeapsa*” este instituit tratamentul penal al minorilor.

„Codul de procedură penală din 1864” nu institua instanțe și proceduri speciale de judecată pentru infractorii minori, motiv pentru care regimul de executare al pedepsei privative de libertate de către minori nu era diferit de cel al deținuților adulți, care presupunea un mod inuman de detenție în locații insalubre.

În anul 1832 a avut loc prima reformă cu privire la regimul închisorilor în Moldova, prin Regulamentul Organic care totuși nu cuprindea dispoziții privitoare la „*separarea infractorilor*”

⁶https://www.academia.edu/35911078/ROLUL_PROBA%C5%A2IUNII_%C3%8EN_PROCEDURA_SPECIAL%C4%82_A_CAUZELOR_CU_INFRACTORI_MINORI, accesat la data de 11.04.2020, ora 18.30.

⁷https://ro.wikipedia.org/wiki/Cartea_rom%C3%A2neasc%C4%83_de_%C3%AEenv%C4%83C8%9B%C4%83tur%C4%83, accesat la data de 05.04.2020, ora 8.52.

⁸ I. Pitulescu, „*Delincvența juvenilă*”, București, 2002, p. 89-93.

⁹ <https://istpedia.blogspot.com/2017/12/manualul-juridic-al-lui-andronache.html>, accesat la data de 05.04.2020, ora 8.53.

¹⁰https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Dem._D._Stoenescu_-_Legiuirea_Caragea_%28Dup%C4%83_edi%C8%9Bia_de_la_1818%29.pdf, accesat la data de 05.04.2020, ora 8.56.

minori de cei majori”, însă aceasta a fost adoptată în anul 1864, prin „**Regulamentul general pentru arestele districtuale din toată țara**”¹¹ și pune bazele intrării în vigoare a „Codului penal din 1864”. Un nou Cod Penal a intrat în vigoare în anul 1936, care prin art. 136 deosebea mai multe categorii de vârstă, relevante din punct de vedere penal și anume, stipula că este minor „*cel care nu a împlinit vârsta de 19 ani*”, că minorul de până la 14 ani este copil și că minorul cu vârsta cuprinsă între 14-19 ani împliniți este adolescent.

Secțiunea a 2-a este dedicat tratamentului sancționator al minorilor și cuprinde aspecte de drept comparat în această materie, din perspectiva, sistemelor de drept ce urmează două modele: cel tradițional, conform căruia începând de la o anumită vârstă minorilor li se aplică pedepse, și cel mai recent, care acordă prioritate măsurilor educative.

În sfera domeniului justiției pentru minori, sunt abordate două modele, de către sistemele de drept, cel de drept comun, în care se pornește de la vârstă și se aplică minorilor pedepse, și cel mai nou, care prioritizează măsurile educative.

În cadrul ambelor sisteme, se aplică numai măsuri de protecție¹² minorilor dintr-o anumită categorie de vârstă care au comis fapte penale, cu mențiunea că rămâne dominant modelul tradițional.

Astfel, acesta se folosește atât de pedepse, cât și de măsurile educative, care se prezintă sub mai multe forme.

În dreptul englez, minorului o se aplică de regulă numai pedepse, dar acestea sunt mai puțin aspre, în ceea ce privește durata și modul de executare comparativ cu cele aplicabile majorilor.

În legislațiile altor state există un sistem juridic mixt de sancțiuni compus, putând fi aplicate și pedepse și măsuri educative, cum se întâmplă în Elveția.

Asemănătoarea este și situația în Germania, unde se pot aplica atât măsuri educative coercitive, iar în paralel cu pedepsele, și sancțiuni disciplinare. Totodată Franța și Germania valorifică și „*măsura mediere-reparație*”, preferabilă unei pedepse.

Al doilea sistem denumit în literatura de specialitate „*nepenal*”¹³, accentuează importanța măsurilor educative și este edificator prin introducerea noțiunii de „minor aflat în pericol, în legislația belgiană prin Legea din 8 aprilie 1965, noțiune în a cărei conținut sunt cuprinse indisciplina, vagabondajul și săvârșirea de infracțiuni.

În premieră, față de Codul penal din 1969, cele patru măsuri educative neprivative de liberate au fost prevăzute de legiuitor, ca o consecință a insuficienței celor instituite de vechiul cod, dar și în considerarea ideii, că infracționalitatea în minorat este efectul deficiențelor procesului educațional al minorilor, dar și a factorilor din mediul social.

¹¹ http://adxenopol.academiaromana-is.ro/doctoral/Ursu_rezumat.pdf, accesat la data de 05.04.2020, ora 9.00.

¹² J. Pradel, „*Droit Pénal Comparé*”, p. 739-746, Dalloz, Paris, 2002.

¹³ J. Pradel, *op.cit.*, p. 739-746, Dalloz, Paris, 2002.

În cele mai multe state, majoratul a fost fixat la vârsta de 18 ani, însă există și state în care aceasta a fost stabilită la 17 ani, cum ar fi Grecia, penale, în Franța, aceasta fiind de 18 ani, cu posibilitatea coborârii acesteia în unele cazuri Finlanda, Polonia, sau chiar 16 ani în Portugalia sau Tunisia¹⁴. Vârsta majoratului coincide cu vârsta răspunderii penale în cele mai multe cazuri aceasta fiind de 18 ani, existând totuși posibilitatea ca, în sensul coborârii acesteia la 13 ani.

Sediul materiei se regăsește în „Codul penal francez, aprobat prin *Legea nr. 2002-1138/09.09.2002* și în *Ordonanța nr. 45/174 din 2 februarie 1945 privind minorii delincvenți*, cu modificările și completările ulterioare până în 2002”.

Elveția, Olanda, Belgia¹⁵, Suedia¹⁶, Tunisia¹⁷, Franța¹⁸, Algeria¹⁹, vârsta majoratului penal a fost fixată la 18 ani, în timp ce în Portugalia²⁰ la 16 ani, iar în Polonia²¹ la 17 ani. Vârsta răspunderii penale a fost stabilită în Codul Penal francez²² la 13 ani.

Potrivit art. 37 din „*Legea din 8 aprilie 1965 privind protecția tinerilor*”, în Belgia, minorilor încredințați judecății în fața tribunalelor pentru minori li se pot aplica măsuri de prevenire și reeducare, întrucât acestora nu li se da nicio sancțiune penală.

În Marea Britanie, în cazul infracțiunilor mai ușoare se aplică măsura educativă a muștrării la comiterea primului delict, iar în celelalte situații, se poate aplica sancțiunea avertismentului, plata daunelor în favoarea persoanei vătămate, măsura supravegherii, prestarea unei munci pentru comunitate, interdicția de a părăsi domiciliul, etc.

În Anglia și Țara Galilor, actul normative ce reprezintă sediul materiei este *Legea privind prevenirea criminalității*, adoptată în anul 1998.

În Polonia, în situația comiterii unei infracțiuni de omor, viol sau vătămare gravă, minorului de 15 ani împliniți, i se pot aplica pedepse penale, îndeosebi când măsurile educative nu au fost suficiente.

¹⁴ T. Dascăl, „*Minoritatea în dreptul penal român*”, Ed. C.H. Beck, București 2011, p. 56.

¹⁵ Th. Moreau, „*La responsabilité pénale des mineurs en droit iranien*”, „*Revue International de droit pénal*, XVII Congrès Internationales de droit pénal”, Association Internationale de droit pénal, 2004, p. 156.

¹⁶ J. Pradel, „*Droit pénal comparé*”, 2e édition, Dalloz, 2002, p. 291.

¹⁷ Sassi Ben Halima, „*La responsabilité pénale des mineurs en droit iranien*”, „*Revue International de droit pénal*, XVII Congrès Internationales de droit pénal”, Association Internationale de droit pénal, 2004, p. 528.

¹⁸ Ch. Courtin, „*La responsabilité pénale des mineurs en droit iranien*”, „*Revue International de droit pénal*, XVII Congrès Internationales de droit pénal”, Association Internationale de droit pénal, 2004, p. 340.

¹⁹ R. Zerguine, „*La responsabilité pénale des mineurs en droit iranien*”, „*Revue International de droit pénal*, XVII Congrès Internationales de droit pénal”, Association Internationale de droit pénal, 2004, p. 104.

²⁰ A.M. Rodrigues, „*La responsabilité pénale des mineurs en droit iranien*”, „*Revue International de droit pénal*, XVII Congrès Internationales de droit pénal”, Association Internationale de droit pénal, 2004, p. 461 și următ.

²¹ T. Dascăl, „*Minoritatea în dreptul penal român*”, Ed. C.H. Beck, București 2011, p. 58, M.J. Lubelski, A. Walczak Zochowska, „*La responsabilité pénale des mineurs en droit iranien*”, „*Revue International de droit pénal*, XVII Congrès Internationales de droit pénal”, Association Internationale de droit pénal, 2004, p. 440.

²² În Franța, prin „*Ordonanța nr. 45/174 din 2 februarie 1945*” se prevede o, lipsă relativă a răspunderii penale a minorilor care nu au împlinit vârsta de 13 ani”. Art. 2 din actul normativ menționat prevede totuși că „tribunalele pentru minori pot totuși, când circumstanțele și personalitatea delincventului o cer, să pronunțe o condamnare penală împotriva minorului care a împlinit 13 ani.” Pentru minori este aplicabil un sistem sancționator de natură mixtă, format din măsuri educative, pedepse și mediere-reparație.

În Suedia, în situația în care, până la data la care o persoană împlinește 18 ani, comite o faptă și este posibil să i se aplice o pedeapsă cu închisoarea, se poate pronunța de către instanța de judecată tutela închisă, între 14 zile și maxim 4 ani și numai în caz excepțional, pedeapsa închisorii.

În Estonia, sancțiunile aplicabile minorului sunt avertismentul, sancțiuni referitoare la studiul organizat, trimiterea la un psiholog, trimiterea la un specialist în dependență, concilierea, trimiterea la un asistent social ori alt specialist în vederea consilierii, „obligația de a locui împreună cu un părinte, părinte adoptiv, tutore sau cu o familie, care să-i poată asigura îngrijirea sau de a locui într-un orfelinat”, participarea la programe specifice tineretului sau la programe sociale ori de tratament medical, munca în folosul comunității, garanția, trimiterea la școli necesare elevilor cu nevoi speciale. Legislația portugheză instituie măsuri educative pentru minorii ce aparțin categoriei de vârstă 12-14 ani, acestea aplicându-se celor care au avut probleme de acomodare în normalitatea vieții sociale.

Secțiunea a 3-a analizează efectiv măsurile educative în actualul Cod penal divizate în două categorii: **măsuri educative privative de libertate și măsuri educative neprivative de libertate**, din perspectiva unei noi viziuni introduse de reglementarea penală și care își are corespondentul în prevederile Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului din 1989 potrivit cărora orice privare de libertate a minorilor trebuie să fie o măsură extremă și cât mai scurtă posibil, precum și în prevederile Regulilor de la Tokyo potrivit cărora recurgerea la măsuri neprivative de libertate trebuie să se înscrie în cadrul eforturilor de depenalizare și de dezincriminare. În noua reglementare penală, măsurile educative sunt împărțite în două categorii, astfel cum rezultă din **art. 115 alin. (1) pct. 1 lit. a)-d) noul C.pen.**, potrivit căruia „măsurile educative neprivative de libertate” instituite de legiuitor sunt: „*stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână și asistarea zilnică*”, iar potrivit dispozițiilor **art. 115 alin. (1) pct. 2 lit. a)-b) noul C.pen.** „Măsurile educative privative de libertate sunt internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție”.

De la momentul intrării în vigoare a noului Cod penal și până în prezent, se încearcă conceperea unor reforme potrivite realităților sociale din România, apte să uniformizeze sistemul nostru de drept penal la exigențele europene.

Aceste noi reglementări au fost interpretate și lămurite chiar de când acestea se aflau în etapa de proiect, oferind rezolvări și dezlegări la unele dintre problemele observate și sesizate înainte de apariției lor. Este de remarcat faptul că, legiuitorul s-a preocupat de tratamentul sancționator al delincvenților minori, astfel cum a acordat o atenție sporită și instituțiilor de bază ale dreptului penal. În acest sens, legiuitorul a eliminat pedepsele din categoria sancțiunilor ce puteau fi aplicate minorilor, în prezent sistemul sancționator incluzând numai măsuri educative.

Noua optică preluată în noul Cod penal își are izvorul în dispozițiile **Convenției Organizației Națiunilor Unite referitoare la drepturile copilului din 1989**, conform căreia se impune ca orice

restricționare de libertate a minorilor să fie cât mai scurtă posibil și de asemenea, își are corespondentul în dispozițiile „*Regulilor de la Tokyo*” conform cărora, „*alegerea măsurilor neprivative de libertate trebuie să se circumscrie în sensul diligențelor de dezincriminare și depenalizare*”.

În procesul de alegere a măsurilor educative, instanța de judecată poate avea în vedere aceleași criterii prevăzute la individualizarea pedepsei aplicabile infractorilor majori, respectiv: mijloacele folosite, modul de comitere a infracțiunilor, circumstanțele comiterii faptei, starea de pericol provocată valorii ocrotite, natura rezultatului produs ori urmărit, gravitatea rezultatului, motivul săvârșirii infracțiunilor, categoria și periodicitatea infracțiunilor ce reprezintă antecedente penale pentru infractor, comportamentul după comiterea infracțiunii și în timpul desfășurării procesului penal, vârsta, nivelul de instruire, situația familială și socială, starea de sănătate.

Pornind de la înlăturarea pedepselor ca sancțiuni aplicabile minorilor, putem spune că dispozițiile noului Cod penal referitoare la minori sunt mai avantajoase comparativ cu cele din vechea reglementare.

Totuși, mulți susținători ai acestei idei, au luat în considerare numai acest aspect, fără a examina existența altor instituții ce vizează sau nu în mod direct minorii delincvenți și care nu le asigură un tratament adaptat.

Secțiunea a 4-a este dedicată analizei dispozițiilor privind desfășurarea urmăririi penale în cazul infractorilor minori și a particularităților acestei faze procesuale.

Potrivit vechiului cod de procedură penală, această etapă a procesului penal se derula cu respectarea normelor de competență și procedură obișnuite, fiind valabile dispozițiile comune ce se aplicau în orice urmărire penală. În plus, organul de urmărire penală trebuia să respecte anumite norme derogatorii.

Astfel, potrivit art. 481 alin. (1) vechiul C.pr.pen. organul de urmărire penală putea când aprecia că este necesar, să asculte și să confrunte învinuitul sau inculpatul în prezența delegatului autorității tutelare și a părinților, ori în lipsa acestora a tutorelui, curatorului sau persoanei în îngrijirea căreia se află minorul. Deci această dispoziție era una facultativă, rămânând la latitudinea organului de urmărire penală, dacă va proceda astfel sau nu.

În aprecierea sa, organul lua în considerare mai mulți factori, respectiv, necesitatea menținerii secretului urmăririi penale, precum și utilitatea ca uneori ascultarea să se facă „într-o ambianță în care minorul să se simtă ocrotit, confortabil”, sporindu-se astfel posibilitatea obținerii unor declarații sincere din partea acestuia. „*Prezența acestor persoane este de natură să influențeze în bine atitudinea minorului în darea declarației, înlăturând dificultățile de care s-ar lovi organul de*

*urmărire penală, fie din cauza timidității și lipsei de experiență a minorului, fie uneori din cauza spiritului de indisciplină și curaj rău înțeles al unor minori dominați de influențe nefaste*²³.

Dacă organul de urmărire penală considera necesară ascultarea în prezența persoanelor amintite, dispunea citarea lor. Neprezentarea persoanelor chemate să asiste la ascultări sau confruntări nu împiedica îndeplinirea acestor activități.

*„Omisiunea citării persoanelor prevăzute de art. 491 alin. (1) de către organele de urmărire penală nu atrăgea nulitatea ascultării inculpatului minor, chiar dacă instanța considera că prezența celor invitați de lege ar fi fost necesară. Omisiunea putea fi acoperită de prima instanță prin îndeplinirea procedurii de citare a acestor persoane*²⁴.

Totodată, organul de urmărire penală avea obligația să dispună efectuarea în cursul urmăririi penale a unei anchete sociale cu privire la infractorul minor. Aceasta se efectua de către persoanele desemnate de către autoritatea tutelară de pe lângă primăria în a cărei rază teritorială domiciliu minorul.

Ancheta consta în strângerea de date referitoare la purtarea pe care o avea în mod obișnuit minorul, la starea fizică și mentală a acestuia, la antecedentele sale, la condițiile în care a fost crescut și în care a trăit, la modul în care părinții, tutorele sau persoanele în îngrijirea cărora se afla minorul, își îndeplineau îndatoririle față de acesta și în general cu privire la orice elemente care puteau servi la luarea unei măsuri față de minor.

*„Ancheta socială era o instituție procedurală deosebit de importantă pentru cunoașterea cât mai exactă a persoanei infractorului minor, în vederea aplicării tratamentului juridic penal cel mai potrivit*²⁵. Efectuarea anchetei sociale era obligatorie în cadrul urmăririi penale în toate cazurile, neîndeplinirea dispozițiilor referitoare la aceasta fiind prevăzută sub sancțiunea nulității absolute în art. 197 alin. 2 vechiul C.pr.pen.

Sancțiunea se aplica doar pentru neefectuarea anchetei sociale sau efectuarea ei în condiții necorespunzătoare, motiv pentru care întregirea ei se putea face și de către instanță.

Alte particularități procedurale erau legate de prezentarea materialului de urmărire penală. În conformitate cu art. 481 alin. (2) vechiul C.pr.pen., citarea autorității tutelare, a părinților, respectiv tutore, curator sau persoană în îngrijirea ori supravegherea căreia se afla minorul devenea obligatorie la prezentarea materialului de urmărire penală.

Neprezentarea celor citați nu împiedica însă nici în acest caz efectuarea prezentării materialului de urmărire penală.

²³ N. Volonciu, *op. cit.*, p. 459.

²⁴ N. Volonciu, *op. cit.*, p. 460.

²⁵ *Ibidem*, p. 461.

Ceea ce era esențial era îndeplinirea obligatorie a însușirii prezentării materialului de urmărire penală către inculpatul minor și încă în prezența unui apărător. În această situație nulitatea absolută nu intervenea ca o consecință nemijlocită a neprezentării materialelor de urmărire, în art. 197 alin. 2 nefiind înscrisă o astfel de ipoteză, însă opera norma care prevedea că asistența juridică a minorului este obligatorie, în cursul urmăririi penale și deci nesocotirea acestei dispoziții, avea ca urmare nulitatea absolută, cum se evoca expres în art. 197 alin. (2).

Actuala reglementare procesual penală tratează distinct, prin raportare la vârsta minorului, obligația organelor judiciare de chemare a persoanelor la organul de urmărire penală.

Secțiunea a 5-a analizează dispozițiile legale ce reglementează executarea măsurilor preventive privative de libertate și a pedepselor cu închisoarea în regim de detenție.

Vechea reglementare referitoare la modul de executare a pedepselor și măsurilor stabilite de organele judiciare, era Legea nr. 275/2006 care conținea prevederi „referitoare la executarea pedepselor privative de libertate în Titlul IV, cât și la modul de executare a măsurilor preventive privative de libertate în Titlul V, cu mențiunea că norma de trimitere era inserată în art. 82 alin. (5) din lege, conform căreia, dispozițiile Titlului IV Cap. III-VII, care cuprind și copiii”, privitoare la „condițiile de detenție”, la „drepturile și obligațiile” pe care le au persoanele condamnate, la muncă, la activitățile desfășurate în penitenciar, și anume activități educative, culturale, „de consiliere psihologică”, de recompensare și „asistență socială”, exceptând permisiunea „ieșirii din penitenciar”.

Legea nr. 254/2013 reglementează „*executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în timpul procesului penal*, cuprinde, dispoziții referitoare la executarea măsurilor preventive privative de libertate (Titlul IV); dispozițiile privitoare la executarea măsurilor educative privative de libertate și care se regăsesc în Titlul V din lege”.

Noua reglementare stipulează și descrie și data la care se face primirea în penitenciar a copiilor, prin art. 43 ce instituie în mod clar obligația respectării principiului separației pe majori și copii și descrie, totodată „regimul copiilor arestați, atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată prin art. 123, comparativ cu vechea reglementare, care conținea doar o normă de trimitere, respectiv, art. 82 alin. (5) din Legea 275/2006 privitor la regimul copiilor arestați”.

Capitolul II al Titlului III expune modalitățile de punere în executare a sancțiunilor aplicabile minorilor, pornind în secțiunea 1 cu punerea în executare, prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate, în situația măsurii educative a stagiului de formare civică, a supravegherii, a consemnării la sfârșit de săptămână, a internării într-un centru educativ și a internării într-un centru de detenție.

În urma modificărilor aduse regimului sancționator penal al minorilor prin legea nr. 104/1992, acestora li se puteau aplica atât pedepse (închisoare și amendă), cât și măsuri educative. Cu privire la

punerea în executare a pedepselor principale, nu au existat aspecte particulare, acestea având același regim ca și în cazul condamnaților majori.

Totuși, întrucât în cazul măsurilor educative, organul care dispunea măsura printr-o hotărâre era chemat să o îndeplinească, se impunea ca în cadrul normelor referitoare la procedura special aplicabilă cauzelor cu infractori minori, să fie înscrise și dispozițiile privind punerea în executare a măsurilor educative.

Astfel, când se lua măsura educativă a muștrării, aceasta se executa de îndată în ședința în care se pronunța hotărârea. „Muștrarea consta în punerea minorului în situația de a înțelege că a comis o *faptă neîngăduită de legea penală*, de aceea, președintele completului îl dojenea pentru atitudinea lui, îi arăta pericolul social al faptei comise, îl sfătuia să aibă în viitor o conduit prin care să dovedească îndreptarea sa și îi atrăgea atenția, că în cauzul în care va repeat astfel de fapte, îi va fi aplicată o sancțiunea mai grea, deci va fi tratat mai sever”²⁶.

Procedura era asemănătoare și în cazul celorlalte măsuri educative, art. 488 arătând că atunci când instanța lua măsura libertății supravegheate, „aceasta se punea în executare chiar în ședința în care este pronunțată, dacă minorul sau reprezentantul instituției sau organizației speciale căreia i se încredința supravegherea, erau prezenți”²⁷.

Când punerea în executare nu se putea face în aceeași ședință, se făcea un termen pentru care se dispunea aducerea minorului și chemarea persoanelor cărora urma să li se încredințeze supravegherea. Cu privire la măsura internării într-un institut medical-educativ luată potrivit art. 105 vechiul C.pen., față de minorul care din cauza stării sale fizice sau psihice avea nevoie de tratament medical și de un regim de educație special, nu se prevedeau dispoziții speciale de punere în executare.

Măsura se dispunea de instanța competentă să judece cauza penală în care este implicat minorul, iar cât privește punerea în executare și executarea efectivă a acestei măsuri, se aplicau prin analogie dispozițiile art 432 vechiul C.pr.pen. referitoare la punerea în executare a măsurii de siguranță a internării medicale.

În cazul comiterii unor infracțiuni de către minorul internat într-un institut medical-educativ se punea problema revocării sau menținerii acestei măsuri, însă chestiunea se rezolva prin dispoziția instanței competente să judece noua infracțiune.

„În situațiile în care, față de minor era luată măsura internării într-un centru de reeducare, fie în urma revocării libertății supravegheate, fie ca măsură inițială, instanța putea dispune, prin aceeași hotărâre, punerea în executare, de îndată a măsurii luate prin trimiterea unei copii, organului de poliție de la locul unde se afla minorul”²⁸.

²⁶ N. Volonciu, *op. cit.*, p. 466-467.

²⁷ *Ibidem*, p. 466.

²⁸ *Ibidem*, p. 467.

Măsura educativă a „stagiului de formare civică”²⁹, presupune includerea minorului într-un program pe cel mult 4 luni, „de către consilierul de probațiune, care organizează, efectuează demersurile necesare în vederea participării minorului la acest program” și îl supraveghează pe acesta, pe întreaga perioadă a stagiului de formare civică.

Potrivit **art. 66 alin. (5) din Legea nr. 253/2013**, „Stagiul de formare civică este organizat sub forma unor sesiuni continue sau periodice, derulate pe durata a cel mult 4 luni, și include unul sau mai multe module cu caracter teoretic sau aplicativ, adaptate vârstei și personalității minorilor incluși în respectivul stagiul și ținând seama, pe cât posibil, de natura infracțiunii comise. În desfășurarea stagiului stabilit de instanță se va avea în vedere un număr lunar de 8 ore de formare civică”.

În cazul măsurii educative a „consemnării la sfârșit de săptămână”, executarea are loc „sub supravegherea persoanei majore cu care locuiește minorul ori a altei persoane majore desemnate de instanța de judecată”, astfel cum este prevăzut la **art. 68 alin. (1) și (2) din Legea nr. 253/2013**, „Măsura educativă a consemnării la sfârșit de săptămână are ca obiectiv evitarea contactului minorului cu anumite persoane sau a prezenței acestuia în anumite locuri care să-l predisună pe minor la manifestarea unui comportament infracțional. Interdicția impusă minorului de a părăsi locuința operează începând cu ora 0,00 a zilei de sâmbătă și până la ora 24,00 a zilei de duminică”.

Potrivit **art. 68 alin. (9) din Legea nr. 253/2013**, „Consemnarea la sfârșit de săptămână se pune în executare în termen de cel mult 15 zile de la momentul prezentării minorului și a persoanei desemnate cu supravegherea în fața judecătorului delegat cu executarea în condițiile art. 511 din Legea nr. 135/2010”.

Art. 513 C.pr.pen. reglementează „prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate”, conform căruia, „prelungirea măsurii educative neprivative de libertate în cazul în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare și obligațiile impuse, se dispune de instanță care a pronunțat această măsură. Înlocuirea măsurii luate inițial cu o altă măsură educativă neprivativă de libertate mai severă ori înlocuirea măsurii luate inițial cu o măsură educativă privativă de libertate pentru vreuna dintre cauzele prevăzute la art. 123 din Codul penal se dispune de instanța care a pronunțat această măsură”, iar prin **art. 74 din Legea nr. 253/2013**, se explică ce se întâmplă atunci când obligațiile și condițiile de executare nu sunt respectate: „Dacă minorul nu respectă condițiile de executare a măsurii educative sau obligațiile impuse, sesizarea instanței pentru prelungirea sau înlocuirea măsurii educative neprivative de libertate în condițiile art. 123 alin. (1) și (2) din Codul penal se face de către consilierul de probațiune, potrivit art. 121 alin. (4) lit. b) din Legea nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare”.

²⁹ M. Udroi, *op. cit.*, p. 520-521.

Secțiunea a 2-a descrie efectiv procedura punerii în executare a internării într-un centru educativ, reglementată în art. 514 alin. (1)-(6) C.pr.pen., conform căruia în cazul în care s-a luat față de minor măsura educativă a internării într-un centru educativ, punerea în executare se face prin trimiterea unei copii de pe hotărâre organului de poliție de la locul unde se află minorul, după rămânerea definitivă a hotărârii”.

Secțiunea a 3-a este dedicată analizei schimbărilor privind măsura educativă a internării într-un centru educative.

Art. 516 C.pr.pen. intitulat „Schimbările privind măsura educativă a internării într-un centru educativ” cuprinde dispoziții privitoare la schimbările și modificările ce pot interveni în timp ce se execută măsura educativă a internării minorului într-un centru educativ, astfel încât, la alin. (1) la acest text de lege se prevăd următoarele: „Menținerea măsurii internării minorului într-un centru educativ, prelungirea ori înlocuirea acesteia cu internarea într-un centru de detenție în cazurile prevăzute la art. 125 alin. (3) din Codul penal se dispune de instanța careia îi revine competența să judece noua infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârșită anterior”.

Astfel, dacă în timpul în care minorul este internat, comite o nouă infracțiune sau se află în curs de judecată pentru o infracțiune concurentă pe care a comis-o anterior, conform **art. 125 alin. (3) C.pen.** „(...) instanța prelungește măsura internării, fără a depăși maximul prevăzut în alin. (2), determinat în raport cu pedeapsa cea mai grea dintre cele prevăzute de lege pentru infracțiunile săvârșite. Din durata măsurii educative se scade perioada executată până la data hotărârii”.

În ceea ce privește, modificările ce pot interveni cu privire la măsura internării într-un centru educativ, menționăm că înlocuirea acesteia se face la propunerea făcută de centrul educativ.

„Înlocuirea internării minorului cu măsura educativă a asistării zilnice și liberarea din centrul educativ la împlinirea vârstei de 18 ani se dispun, potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de către instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ, corespunzătoare în grad instanței de executare. Revenirea asupra înlocuirii sau liberării, în cazul în care acesta nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative ori obligațiile impuse, se dispune, din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune, de instanța care a judecat cauza în primă instanță”.

În temeiul **art. 516 alin. 3 C.pr.pen.** raportat la **art. 125 alin. (7) C.pen.**, instanța poate reveni asupra înlocuirii, dispunând „În cazul săvârșirii, până la împlinirea duratei internării, a unei noi infracțiuni de către o persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani și față de care s-a dispus înlocuirea măsurii internării într-un centru de detenție cu măsura asistării zilnice, instanța revine asupra înlocuirii și dispune: a) executarea restului rămas din durata măsurii internării într-un centru de detenție; b) prelungirea duratei acestei internări în condițiile prevăzute în alin. (3)”.

Secțiunea a 4-a analizează dispozițiile legale ce reglementează punerea în executare a internării într-un centru de detenție.

Procedura de punere în executare a „internării într-un centru de detenție” este reglementată în **art. 515 C.pr.pen.**, care la alin. (1) arată că „Măsura educativă a internării minorului într-un centru de detenție se pune în executare prin trimiterea unei copii a hotărârii definitive prin care s-a luat această măsură organului de poliție de la locul unde se află minorul, când acesta este liber, ori comandantului locului de deținere, când acesta este arestat preventiv”.

Secțiunea a 5-a analizează ipotezele ce privind schimbările privind măsura educativă a internării într-un centru de detenție.

Art. 517 C.pr.pen. cuprinde dispoziții privitoare la schimbările și modificările ce pot interveni pe parcursul executării „măsurii educative a internării minorului într-un centru de detenție”, astfel încât, la alin. (1) acest text de lege se prevăd următoarele: „Prelungirea măsurii internării minorului în centrul de detenție în cazurile prevăzute la art. 125 alin. (3) din Codul penal se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârșită anterior”. Astfel, dacă pe durata în care minorul este internat, minorul comite o nouă faptă penală sau se află în curs de judecată pentru o infracțiune „concurrentă” săvârșită anterior, conform **art. 125 alin. (3) C.pen.** „(...) instanța prelungește măsura internării, fără a depăși maximul prevăzut în alin. (2), determinat în raport cu pedeapsa cea mai grea dintre cele prevăzute de lege pentru infracțiunile săvârșite. Din durata măsurii educative se scade perioada executată până la data hotărârii”.

În ceea ce privește, înlocuirea măsurii internării, aceasta se face la propunerea făcută de centrul educativ potrivit art. 179 și art. 180 din Legea nr 254/2013, aplicându-se dispozițiile **art. 517 alin. (2) C.pr.pen.** „Înlocuirea internării minorului cu măsura educativă a asistării zilnice, liberarea din centrul de detenție la împlinirea vârstei de 18 ani se dispun, potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul de detenție, corespunzătoare în grad instanței de executare. Revenirea asupra înlocuirii sau liberării, în cazul în care acesta nu respectă cu rea-credință condițiile de executare a măsurii educative ori obligațiile impuse, se dispune, din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune, de instanța care a judecat în primă instanță pe minor”.

„Condițiile și procedura de acordare a liberării din centrul educativ sau de detenție sunt reglementate de dispozițiile” **art. 180 din Legea nr. 254/2013**, conform cărora „*După împlinirea vârstei de 18 ani, persoanele internate pot fi eliberate dacă îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 124 alin. (4) și, respectiv, art. 125 alin. (4) din Codul penal*”. Din textul art. 124 alin. (4) C.pen. raportat la art. 179 din Legea nr. 254/2013, rezultă că înlocuirea măsurii internării într-un centru educativ cu aceea a asistării zilnice nu poate fi dispusă decât înainte ca persoana internată să împlinească vârsta de 18 ani.

Secțiunea a 6-a încheie lucrarea, analizând schimbările ce pot interveni în regimul de executare, amânare sau întrerupere a executării măsurilor privative de libertate.

Art. 518 C.pr.pen. reglementează „schimbarea regimului de executare a măsurilor educative privative de libertate”, indicând faptul că în cazurile prevăzute la art. 126 din Codul penal, continuarea executării măsurii educative privative de libertate într-un penitenciar de către persoana internată care a împlinit vârsta de 18 ani se poate dispune potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor de instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ sau centrul de detenție, corespunzătoare în grad instanței de executare”, iar potrivit **art. 519 C.pr.pen.** „Executarea măsurii educative a internării într-un centru educativ sau a măsurii educative a internării într-un centru de detenție poate fi amânată sau întreruptă în cazurile și în condițiile prevăzute de lege”.

Nu există deosebiri comparativ cu acele cazuri ale condamnaților majori, respectiv cele enunțate la **art. 589 alin. (1) C.pr.pen.**, potrivit cărora „*Executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi amânată în următoarele cazuri:*

„a) când se constată, pe baza unei expertize medico-legale, că persoana condamnată suferă de o boală care nu poate fi tratată în rețeaua sanitară a Administrației Naționale a Penitenciarelor și care face imposibilă executarea imediată a pedepsei, dacă specificul bolii nu permite tratarea acesteia cu asigurarea pazei permanente în rețeaua sanitară a Ministerului Sănătății și dacă instanța apreciază că amânarea executării și lăsarea în libertate nu prezintă un pericol pentru ordinea publică. În această situație, executarea pedepsei se amână pentru o durată determinate, b) când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de 1 an. În aceste cazuri, executarea pedepsei se amână până la încetarea cauzei care a determinat amânarea”.

În situația amânării executării măsurii educative, se va putea pronunța instanța de executare, iar în cazul întreruperii executării măsurii educative, cererea va fi soluționată de „instanța corespunzătoare în grad instanței de executare, în circumscripția căreia se află centrul educativ sau de detenție”.

Instanța poate dispune ca pe durata de amânare sau de întrerupere de care beneficiază minorii, aceștia să respecte obligațiile prevăzute la art. 590 C.pr.pen., iar în ipoteza încălcării acestora cu rea-credință, se va putea dispune revocarea amânării sau întreruperii și executarea măsurii educative.

Ca și în cazul condamnaților majori, amânarea sau întreruperea executării măsurii educative are efectiv suspensiv al cursului prescripției executării măsurii educative.

În acord cu „prevederile art. 189 alin. (1) din Legea nr. 254/2013”: „*La data intrării în vigoare a prezentei legi, penitenciarele pentru minori și tineri și centrele de reeducare se reorganizează în centre de detenție și centre educative*”.

Este important de menționat faptul că, la data de 11 august 1862, în baza reglementărilor cuprinse în „**Condica criminală**”, a fost adoptat, sub domnia lui Cuza, „**Regulamentul pentru organizarea serviciului stabilimentelor penitenciare și de binefacere din România**”, care la art. 7 și 8 dispunea pentru prima dată în țara noastră, înființarea unui penitenciar special, și anume destinat „*nevârstnicilor*” pentru minorii cu vârste cuprinse între 8-20 de ani.

De asemenea, la data de 22.04.1864, tot în temeiul condiciei, **„Regulamentul general pentru aresturile districtuale din toată țara”** stabilea necesitatea separării în închisori a nevârstnicilor de adulți, motiv pentru care după un interval scurt de timp, adică după ce au intrat în vigoare cele două regulamente, în anul 1864 a luat naștere prima închisoare pentru minori din țara noastră la Mânăstirea Cernica.

Întrucât, această închisoare a devenit supraaglomerată, în anul 1868, aceasta a fost mutată la **Schitul Balamuci** cu intenția de a fi puse bazele unei case de corecție și la distanță mica de timp, și la **Mânăstirea Căscioarei**.

Anul 1874 reprezintă momentul intrării în vigoare a **„Legii privitoare la regimul închisorilor”** care înlocuia celelalte două regulamente și sublinia ideea separării condamnaților în închisori, respectiv, institua prin **art. 24** că *„Nevârstnicii condamnați (...) vor fi închiși în case speciale care vor purta numele de case de educațiune corecțională”*, această lege constituind actul de înființare al instituțiilor de reeducare în țara noastră.

„Institutul de reeducare Minori” se înființează abia în anul 1966 la Găești, județul Dâmbovița, iar originile acesteia se conturează în anul 1959, an în care are loc transformarea penitenciarului *„Ocnele Mari în colonie de minori cu regim restrictive”*, prin **Ordinul M.I nr. 3640-59**. Dar centrul acestei instituții, de-alungul timpului, a suferit mai multe mutări, în sensul că în anul 1963 de la Ocnele Mari s-a mutat la Sfântul Gheorghe, la Păltinil în anul 1965, iar în anul 1966 să fie mutat la Găești, județul Dâmbovița.

Deoarece la 30.11.1977 acest centru a fost desființat, minorii au fost eliberați, iar în anul 1978, ia naștere în baza **Decretului nr. 80/1978**, **„Școala Specială de Muncă și Reeducare Găești”** și care își desfășura activitatea în baza dispozițiilor decretului nr. 218/1978. Acest decret, considerat la acea vreme tranzitoriu, va desființa dispozițiile codului penal privitoare la măsurile educative aplicate minorilor.

Și această școală este desființată prin decretul nr. 11/26.01.1988, pentru ca în același an, în luna septembrie să se reînființeze, continuând să funcționeze până în anul 1992, când **„Legea nr. 104/1992 a abrogat Decretul nr. 218/1978”**.

Precizăm că, Centrul de Reeducare Găești și-a desfășurat întreaga activitate în temeiul **Decretului nr. 545/1972**, în acest centru fiind internați minorii sancționați cu măsuri educative, în baza dispozițiilor art. 104-106 din vechiul Cod penal, iar scopul acestei instituții era de a asigura școlarizarea minorilor și reinsertia socială a minorilor cu nevoi educative speciale.

Decretul nr. 545/1972 din 30.12.1972, privind executarea măsurii educative a internării minorilor infractori într-un centru de reeducare” a urmărit obținerea de reușite în procesul de reeducare a infractorilor minori și reglementa *„desfășurarea întregului proces de executare a măsurii educative a internării minorilor”*, începând *„internarea inițială”* în centrele destinate primirii și observării,

continuând cu distribuirea acestora pe „secțiile special organizate și până la transferul lor în alte centre de reeducare în vederea instruirii și formării profesionale”.

Aceste centre au asigurat funcționarea unui sistem educativ complex, sens în care amintim dispozițiile **art. 2 din Protocolul 1 la Convenția Europeană a drepturilor omului**” prin care se precizează că *„dreptul la instruire nu i se poate refuza nimănui”*.